

יבמות כה. (המשנה) עד כו. (סוף הפרק)

ביאורי מושגים

עדות על בעל שמת - מהתורה אין דבר שבערוה פחות משניים (לעדות על מעמד אישי צריך שני עדים). לכן מהתורה יש צורך בשני עדים שייעידו על מות הבעל. אמנם חכמים שניסו לעזור לנשים עגונות שבעלן נעלם קבעו שלעניין זה מספיקה עדות של אדם אחד אפילו אם הוא פסול (ואפילו אם הוא לא ראה במפורש אלא שמע ממישהו אחר שראה את המוות) הסיבה לכך שמספיק עד אחד היא הקביעה 'אישה דייקא ומינסבא', דהיינו: אישה תבדוק היטב היטב שבעלה אכן מת ותוודא זאת בדרכים שונות ומשונות ורק לאחר מכן היא תנשא - כיוון שכך, סמכו חכמים על עד אחד בעדות זאת. (חכמים גם וידאו שהאישה אכן תדייק על ידי סנקציה שהטילו על מי שנישאה על סמך עדות זאת ולפתע בעלה הופיע - אישה זו אסורה על שני בעליה. החשש ממצב זה מביא את האישה לדיוק רב עוד יותר בבירורה השונים)

משנה

אנשים שהתירו אישה

הביא את גיטה מחו"ל - לא תנשא עימו,
העיד שבעלה מת - לא תנשא עימו,

העיד שהרג את בעלה

חכמים: נאמן - ומותרת לשוק
ר' יהודה: לא נאמן - ואסורה.

הביא את גיטה ממדינת הים - לא ישאנה כיוון שמותרת על פיו,
העיד שבעלה מת - לא ישאנה כיוון שאין כתב המחזק את דבריו

אבל:
הביא את גיטה בארץ - ישאנה כיוון שאינה מותרת על פיו (אלא על סמך הגט והחתימות) ויש כתב המחזק את דבריו.

מדוע חכמים מתירים

ר' מנשה: אדם קרוב אצל עצמו - ואין אדם משים עצמו רשע, ולכן לא מקשיבים לחלק המרשיע שבדבריו,
ר' יוסף: כיוון שחכמים התירו לעדות אישה אפילו פסול עדות מהתורה.

אבל:
לפי ר' מנשה עדות שפסולה מהתורה: פסולה לעדות אישה (וחכמים הקלו בעדות אישה רק בפסולים מדרבנן)
לפי ר' יוסף המרשיע את עצמו: פסול לעדות.

משנה

דיין שדן באישה

אסר אותה בנדר (כדיין יחיד) - לא תנשא עימו,
מיאנה או חלצה (שלושה דיינים) - תנשא עימו,

ואם נשא - לא יוציא (כך למדנו מהמשנה של 'הנושא גויה שהתגיירה' שמשום רינונים לא מוציאים)

כאן מדובר בשלושה דיינים אבל גם אם זה נעשה בשני דיינים לא חוששים (המשנה הדגישה שמדובר ב- 3 כדי לחדש שמיאון צריך 3)

משנה

נשים שאסורות משום חשד ורינון

א. כשהחשודים היו נשואים והתאלמנו - מותר להם להתחתן עם נשים אלו
ב. אם הנשים נישאו למישהו אחר - והתגרשו או התאלמנו - מותרות,
ג. מותרות לקרובי המשפחה של ה'חשוד' (אין אדם חוטא ולא לו)

כשהחשודים התגרשו:
כשיש חשש שהגירושים נבעו מרצונם לישא את הנשים הללו - הן אסורות עליהם, כשהגירושים נבעו מעניין אחר - הן מותרות.

במקרה הפוך (לישא את אחות האישה) חששו כיוון ש:
א. נשים יותר מצויות אצל קרובותיהן,
ב. נשים פחות קנאיות מגברים

יבמות כו. (המשנה) עד כז. (שד)

המשנה

שתי אחיות שנפלו לייבום - לפני שני אחים

במקרה רגיל

חולצות - ולא מתייבמות
 אם ייבמו: ת"ק, וב"ה (לפי ר"א): יוציאו,
 ב"ש (לפי ר"א): לא יוציאו

כשאחת האחיות קרובה לאחד האחים

האח הקרוב - מותר לייבם את האחות השניה
 האח השני - אסור בשתי האחיות.

כשאחת האחיות אסורה על אח אחד באיסור לאו או באיסור דרבנן

הדין כמו במקרה רגיל (שתייהן חולצות ולא מתייבמות)

טעם האיסור

א. יש זיקה (כל אחת מהאחיות אסורה כיוון שהיא אחות זקוקתו)
 ב. שמא יבטל מצוות ייבום (אם אחיו ימות לפני שייבם את האחות השניה)

נפקא מינה בין הטעמים - כשיש שלושה אחים

לטעם של זיקה - עדיין אסור,
 לטעם של ביטול ייבום - מותר (גם אם אח אחד ימות יש אח נוסף)

שלוש אחיות שנפלו לייבום - לפני שני אחים

אם סוברים שאין זיקה:

א. כל אחות צריכה חליצה אחת בלבד,
 ב. לא משנה מי חולץ

אם סוברים שיש זיקה:

שיטת שמואל (ב')

א. כל אחות צריכה חליצה אחת בלבד,
 ב. לא משנה מי חולץ

שיטת שמואל (א')

לראשונה: חולץ האח הראשון,
לשניה: חולץ האח השני,
לשלישית: חולץ איזה אח שירצה.

שיטת רב

לראשונה: חולץ האח הראשון,
לשניה: חולץ האח השני,
לשלישית: חולצים שני האחים.

הבסיס להבנת השיטות:

עבור שני האחים (שכל אחד מהם חלץ כבר לאחות אחת) - האחות השלישית היא אחות חלוצתו - ולכן החליצה לה היא חליצה פסולה

טעמו של שמואל (ב')

חליצה פסולה:
 לא פוטרת צרות אבל פוטרת אחים

לכן:
 תמיד חליצת אח אחד פוטרת את האחרים

טעמו של שמואל (א')

חליצה פסולה:
 פוטרת אח שלא יכול לחלוץ טוב יותר (ואח שיכול לחלוץ טוב יותר אינה פוטרת)

לכן:
לאחות השניה - יחלוץ האח השני (כי חליצתו היא כשרה ואילו חליצת האח הראשון היא פסולה)
לאחות השלישית - יחלוץ מי שירצה לאחים האחרים (כיוון שעבור שניהם החליצה פסולה באותה מידה)

טעמו של רב

חליצה פסולה:
 לא פוטרת את האחים האחרים

לכן:
לאחות השניה - יחלוץ האח השני (כי חליצתו היא כשרה)
לאחות השלישית - יחלוצו שני האחים

יבמות כז. (ש) עד כח. (הנקודותיים, ש 14 מהסוף)

היחס בין הסוגיא שלנו לסוגיא הקודמת
 א. בדף הקודם דנו בהשפעת חליצה פסולה על האחים האחרים, כעת אנו בוחנים את השפעת החליצה הפסולה על הנשים האחרות.
 ב. יש זיקה - אין זיקה: לגבי האחים האחרים חליצה פסולה בעייתית רק אם מניחים שיש זיקה.
 אבל לגבי הנשים האחרות חליצה פסולה בעייתית גם אם נניח שאין זיקה.
 ג. שיטת שמואל: בדף הקודם ראינו שתי אפשרויות להבנת שיטת שמואל. הבנות אלו ממשיכות בסוגייתנו.
 הבנה אחת (שמואל ב' כאן ושמואל א' בדף הקודם) גרסה ש: חליצה פסולה פוטרת רק מי שפסול באותה מידה או יותר.
 הבנה שנייה (שמואל א' כאן ושמואל ב' בדף הקודם) גרסה ש: חליצה פסולה פוטרת את האחים ולא פוטרת את הצרות.

חליצה פסולה
 שמואל (א'): לא פוטרת שום צרה,
 שמואל (ב'): פוטרת רק צרה שפסולה כמוה או יותר ממנה (אבל אם חליצתה פחות פסולה אינה נפטרת)

שיטות אלו הן המשך השיטות שהובאו בדף הקודם (למעט העובדה ששמואל א' כאן הינו המשכו של שמואל ב' שם ולהיפך)

יישום השיטות
המקרה הכללי

שלב א': שני אחים היו נשואים לשתי אחיות ולנשים נוספות (שהן הצרות של האחיות)
 שלב ב': שני האחים מתו והאחיות וצרותיהן נפלו לייבום לפני האח השלישי

מתי חליצה לא פוטרת את האישה הנוספת
 לפי שמואל א' (הסובר שחליצה פסולה לעולם אינה פוטרת)

אם יש זיקה:
 בכל מקרה שהוא (כיוון שגם האחיות וגם הצרות אסורות על היבמים - ולכן בכל מקרה החליצה פסולה)
 אם אין זיקה:
 כשחלץ לאחות אחת - האחיות השניה וצרתה לא נפטרות זו בחליצתה של זו (כיוון שאז שתיהן אסורות על היבם מדין אחות חלוצה וצרתה)

לפי שמואל ב' (הסובר שחליצה פסולה פוטרת צרה שפסולה כמוה או יותר ממנה)

יש זיקה:
 חליצת האחיות (שאסורות ישירות על האחים) - לא פוטרת את הצרות (שאסורות בעקיפין על האחים - רק משום שהן צרות האחיות)
 אבל: חליצת הצרות (שאסורות בעקיפין על האחים - רק משום שהן צרות האחיות) - פוטרת את האחיות (שאסורות ישירות על האחים)

שמואל עצמו אמר שחליצת הצרות פוטרת את האחיות וחליצת האחיות לא פוטרת את הצרות
 לפי שמואל ב' אמירה זו מסתדרת בצורה פשוטה וישירה,
 לפי שמואל א' חייבים להניח ש: א. הוא התייחס להבנה ש'אין זיקה' (זאת בניגוד לשיטתו הכללית)
 ב. יש לדחוק את דבריו ולהעמידם בהסבר מאוד מסויים. (אם התחיל לחלוץ לאחת האחיות חייב לחלוץ גם לאחות השניה וגם לצרתה)

הגמרא ניסתה לדייק מברייתא ששיטת שמואל ב' היא הנכונה (הברייתא קבעה במפורש שחליצת אחיות לא פטרה צרות)
 אלא ש:
 ניתן להעמיד את הברייתא כשיטת ריב"נ (ששילב את שיטת ב"ש וב"ה וקבע שצרת ערוה צריכה חליצה ואסורה בייבום)

ר' אשי דייק זאת משיטת ר"ג שסבר שיש משמעות לגט שניתן אחרי מאמר וגם יש משמעות למאמר שניתן לאחר גט

שומרת יבם שניתן לה מאמר מול שומרת יבם שניתן לה גט מעמדם שקול (ולפי שמואל ב' חליצת כל אחת מהן פוטרת את חברתה)

שתי אחיות שנפלו לייבום ולאחר מכן מתה אחת מהן כשהשניה (שנפלה לייבום) מתה: הראשונה - מותרת כשהראשונה (שנפלה לייבום) מתה: השניה - ר"י: אסורה, רב: מותרת,

טעמו של ר' יוחנן: אשה שאסור לייבמה בזמן נפילתה לייבום - נותר עליה איסור אשת אח לעולמים, תגובת רב: דין זה נכון רק על מי שאסור לייבמה מהתורה, כאן האיסור לייבמה הוא רק מדרבנן.

כמובן שכל הקושיות על ר' יוחנן קשות כפליים על רב.

כיצד מסתדר ר' יוחנן עם המשנה שלנו

החלק הראשון:

הדין: כשאחות אחת נחלצה - האחות השניה עדיין אסורה תגובת ר' יוחנן: 'איני יודע מי שנה את דין זה' (לשיטתו האחות שלא נחלצה, צריכה לחזור להיתרה הראשון)

הגמרא נסתה להעמיד את המשנה בהעמדות שונות כדי לתרץ את ר' יוחנן (הגמרא נסתה לטעון שהאיסור הוא רק לגבי האחות השניה שנפלה לייבום וכן שהאיסור הוא מדין צדדי של חשש) אולם כל נסיונות התירוף נכשלו

החלק השני:

הדין: א. גם כשאח אחד רשאי לייבם את אחת האחיות (כיוון שהאחות האחרת קרובה שלו) עדיין ב. האח השני אסור באחות שנשארה (והיא אינה חוזרת להיתרה הראשון) תגובת ר' יוחנן: מדובר שהאחות שנשארה נפלה לייבום אחרי האחות שיובמה כבר (וכיוון שלא היתה מותרת בזמן הנפילה - היא לא תהיה מותרת לעולם)

יבמות כח. (הנקודותיים, ש14 מהסוף)

המשנה חוזרת על דינים שנאמרו בפרק הקודם וגם במשנה עצמה

כדי לחדש ש:

א. הדין תקף גם במקרה בודד וגם במקרה כפול,

ב. לא מחשיבים איסור דרבנן כאיסור תורה כדי לקיים מצוות ייבום.

אם האחים ייבמו את האחיות (בניגוד להלכה)

ת"ק שבמשנה: יוציאו (לפי כולם),

ר"ש: ישאירו (לפי כולם),

אבא שאול: מח' (ב"ה מקילים)

ר"א במשנה: מח' (ב"ה מחמירים)

מדוע במקרי הקירבה של בנות או נכדות (6 מקרים סה"כ) צריכים להניח שהיא איסור

כיוון שצריך להגיע למצב שבו שתי האחיות הינן בנות של שני אחים:

אבל:

1. כיוון שלבנות הללו יש שני אבות שונים הן חייבות אימא משותפת כדי להיות אחיות.
2. לאימא שלהם אסור להתחתן עם שני אחים,

לכן:

כדי שהאימא תוליד משני אחים שתי בנות עליה לעשות זאת באיסור ח"ו ללא חתונה!!!

איזה קרובות יכולות להיות האחיות (כך שכל אחת תהיה קרובה לאח אחר)

ר"י: מתוך 15 הנשים הקרובות - רק 9 מהן יכולות להיות קרובות בהיתר

אב"י: מתוך 15 הנשים - היא לא יכולה להיות אשת אחיו שלא היה בעולמו

ר"ס: היא יכולה להיות כל אחת מ-15 הנשים הקרובות (בהתבסס על שיטת ר"ש שהתיר בחלק מהמקרים אשת אחיו שלא היה בעולמו)

אשת אחיו שלא היה בעולמו

אדם שנולד אחרי שאחיו מת.

מתי אשת המת אסורה על האדם שרק עכשיו נולד:

ת"ק: בכל תרחיש שהוא,

ר"ש: רק כשלא הספיקה להתייבם לפני שנולד

לפי ר"ש הברייתא של ר"ח תקפה גם באשת אחיו שלא היה בעולמו

המקרה:

1. שתי אחיות נשואות לשני אחים (אחים א' וב').
2. אח א' מת - ואח ג' ייבם את אשתו,
3. אח ב' מת - ואח ד' ייבם את אשתו
4. כעת שוב שתי האחיות נשואות לשני אחים (אחים ג' וד')

אלא שמסתבר ש:

1. אחרי שאח א' מת - ולפני שאח ג' ייבם את אשתו - נולד אח ה'
2. אחרי שאח ב' מת - ולפני שאח ד' ייבם את אשתו - נולד אח ו'

כעת לפי ר"ש אם אחים ג' וד' ימותו:

אשתו של אח ג' - אסורה רק על אח ה' (מדין אשת אחיו שלא היה בעולמו),
אשתו של אח ד' - אסורה רק על אח ו' (מדין אשת אחיו שלא היה בעולמו).

אשתו של אח ג'

לפי ת"ק: אסורה גם על אח ו'
- כיוון שאח ו' נולד אחרי שהיא נפלה לייבום

לפי ר"ש: מותרת לאח ו'
- כיוון שהיא הספיקה להתייבם לפני שאח ו' נולד.

משנה

שתי אחיות שנפלו לייבום לפני אח אחד

במקרה רגיל

ת"ק: חולצות - ולא מתייבמות
 ר"ש: מופקעות לחלוטין מייבום (אפילו אינן חולצות)

כשאחת האחיות קרובה אליו (באיסור ערוה)

מותר לייבם את האחיות השניה

כשאחת האחיות אסורה עליו באיסור לאו או באיסור דרבנן

חולצות - ולא מתייבמות

דין זה שהוזכר כבר במשנה הקודמת נשנה כאן: משום שיטת ר"ש

דין זה שהוזכר כבר במשנה הקודמת נשנה כאן: לחדש שר"ש מודה במקרה זה ולא גוזר שיבואו להתיר גם סתם שתי אחיות

גם ר"ש (שבמקרה רגיל פוטר את האחיות מחליצה) מודה שכאן חולצות כדי שיזכרו שכשאחת האחיות קרובה איסור ערוה השניה מותרת בייבום.

טעמו של ר"ש

ואישה אף אחותה אף תיקח לצדדי - אם האחיות הן צרות זו לזו (כיוון שנפלו לייבום לפני אותו יבם) - הן מופקעות לגמרי מייבום

יבמות כט. (המשנה) עד כט: (סוף העמוד)

ביאורי מושגים

אירוסין (שנקראים גם קידושין) ונישואין - כפי שהזכרנו רבות האירוסין הן השלב המשפטי - טכסי (למשל נתינת טבעת) ביצירת הבית היהודי. והנישואין הן השלב הקיומי מציאותי (למשל חדר ייחוד). השלב של האירוסין הופך את בני הזוג לקשורים בקשר של ברית אבל לא בקשר מציאותי. לכן לגבי נושאים קיומיים הם לא נחשבים בני זוג עדיין (היטמאות לאישה - תלויה בהגדרת האישה כשאר בשרו, כך גם ירושה ובלעדיות על הפרת נדרים).

מעמד ייבום - ייבום הוא רק שלב הנישואין, הייבום מבוסס על כך שהקשר המשפטי-טכסי כבר קיים. הגמרא מתחבטת מה קורה אם האדם עשה מאמר (שהוא למעשה אירוסין) ומה מעמד היבמה במקרה זה (לפי ב"ש הסוברים שמאמר עקרונית מועיל)

המשנה

המקרה

שלב א': אדם עשה מאמר ביבמתו,

שלב ב': אחותה של יבמתו (שבה עשה מאמר) - נפלה גם היא לפניו לייבום.

הדין

ב"ה: היבמה הראשונה לא נחשבת כ'אשתו' - ולכן שתיהן אסורות עליו (מדין שתי אחיות שנפלו לפני יבם לייבום)

ב"ש: היבמה הראשונה נחשבת כ'אשתו' - ולכן היבמה החדשה הינה אחות אשתו ומופקעת מייבום.

תקופו של מאמר לפי ב"ש

ר' אמי ב"א: קניין גמור (יוצאת בגט) - היא אשתו לכל דבר ועניין,

ר"א (א'): קניין חלקי (יוצאת בחליצה) - מועיל להחשיב את אחותה כאחות אשתו (ולפטור את אחותה לגמרי)

ר"א (ב'): קניין חלקי חלקי (יוצאת בחליצה) - מועיל לדחות את אחותה מעליו (אבל היא עדיין חייבת חליצה)

הגמרא מסתפקת האם לפי שיטה זו היא נחשבת אשתו לעניין הפרת נדרים

הערות

א. שיטת ר' אלעזר (ב') נדחתה מהמשנה שלנו - המשנה קבעה במפורש שאחותה פטורה לחלוטין (ולא צריכה אפילו חליצה)

ב. העובדה ש:

שני אחים לא יכולים לעשות מאמר בשתי אחיות שנפלו לפנייהם לייבום (וכך כל מאמר ידחה את אחת האחיות) - לא מלמדת אותנו שמאמר אינו קונה קניין גמור -

ייתכן ש: מאמר קונה קניין גמור רק במקרה נורמלי של היתר (וכאן מדובר כשהאחיות נמצאות במצב של איסור)

ספקו של רבה לגבי מאמר

אפשרות א': מאמר מפקיע את תהליך הייבום (ולכן צריך בו גם חופה- נישואין)

אפשרות ב': מאמר מתווסף לתהליך הייבום (ולכן כמו בייבום אין צריך חופה - נישואין)

מצאנו דעה שישב שעשה מאמר מפר נדרים.

לא ניתן להוכיח משם שלא צריך חופה כיוון ש:

אולי היבם לא מפר לבד (כמו זוג נשוי) אלא רק בשותפות עם האב (כמו זוג מאורס)

המשנה בנדרים

הפרת נדרים לשומרת יבם

ר' יהושע: יכול להפר רק כשיש יבם אחד,
ר' עקיבא: לא יכול להפר אף פעם (גם כשיש יבם אחד)
ר' אליעזר: יכול להפר תמיד (גם כשיש שני יבמים)

טעמים של החכמים

ר' יהושע: ליבם אחד יש זיקה, לשנים אין זיקה.
ר' עקיבא: אף פעם אין זיקה
ר' אליעזר: אפשרות א': מדובר כשאחד היבמים עשה בה מאמר (ואז אם מאמר עושה נישואין מפר לבד ואם עושה אירוסין מפר בשותפות)
אפשרות ב': מדובר כשחייבו את אחד היבמים לזון אותה (ואז הוא מפר את נדריה כיוון שמן הסתם היא נודרת על סמך דעתו)

הערות על אפשרות ב'

א. כשהיבם לא מסכים לייבם או לחלוץ חכמים מחייבים אותו לזון אותה
 ב. אפשרות ב' הוצעה כיוון שיש דעה שגם לפי ב"ש מאמר לא קונה לגמרי (ואז אפשרות א לא מועילה)